

RIMLJANI

- 1000 pr. Kr. – priseljenci Indoevropskega izvora – **ITALIKI** → INDOEVROPEIZACIJA APENINSKEGA POLOTOKA
- **Latino – Faliski** – Lacij + S Falerijev
- **Oskiško – umbrijska – sabelska plemena** (mbrijci, Sabinci, Mrasi, Vestini, Oski, Kampani, Lukani, Bruti – med seboj se razlikujejo v jezikovni in materialni kultur) – Umbrija, Kampanija, J Italija
- **Iliri**
- **Liguri** – Ligurska obala
- 8. stol. pr. Kr. – **Grki**
- **Etruščani** – S od Tibere
- **Galci** – 400 pr. Kr.

ETRUŠČANI

- = počasi nastajajoča mešanica prvotnih prebivalcev Sredozemlja in priseljencev Male Azije
- preb. Se ukvarjajo s pastirstvom in poljedelstvom – ozsuševali so območje ob morju
- preko kolonij so se seznanjali z V civilizacijo in kulturo (Grki)
- zlatarstvo!!!
- Vodilni položaj v družbi – aristokratske družine, na čelu posvetni in verski poglavarji
- Družina ima zelo velik pomen
- **ŽENSKA** – cenjena in spoštovana!!! – lahko se je udeleževala javnega življenja
- Močno so vplivali na Rim (družbeni način življenja, umetnost, religija, gradbeništvo, pisava, gradnja cest, mostov, vodovodov, prekopov...)
- Mnogobožci / politeisti: častili so bogove nebes, zemlje, morja;
- Tinia + Uni (Jupiter + Junona)
- nekropola – mesto mrtvih, pokopališče; trupla so pokopavali v safrkofagih v grobnice
- kmalu preko trgovskih povezav začnejo prevzemati grško kulturo in jo posredovati v Rim
- pomembni posredniki med Staro Grčijo in Rimom

GRKI

- Na J delu Apeninskega polotoka prevzamejo nadzor nad pomorstvom in trgovino
- Po letu 600 pr. Kr. – spopad z združenim etruščansko – kartadžanskim ladjevjem → **konec etruščanske prevlade na morju**

NASTANEK RIMA

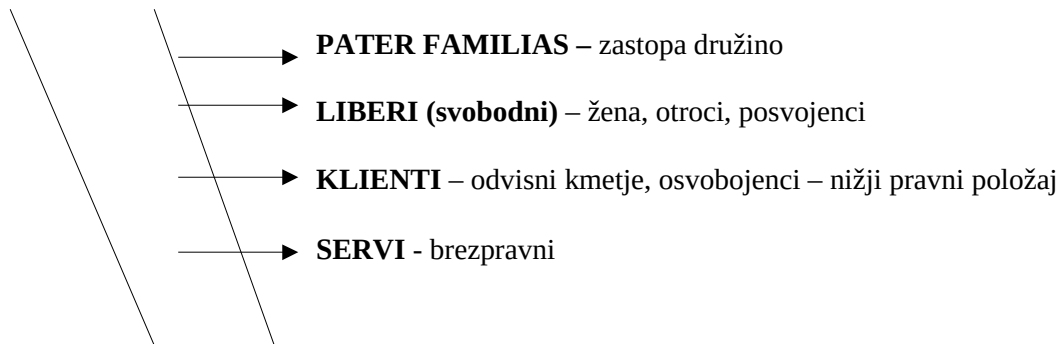
- 753 pr. Kr. na **Palatinu** (Kvirinal, Viminal, Eskvilin, Celij, Avtenin, Kapitol)
- **7 rimskih kraljev:**
 - **ROMUL** – ustanovitelj mesta
 - **NUMA POMPILIJ** – miroljubno vlada, uvede verske obrede, svetišče bogu Janu, koledar...
 - **TUL HOSTILIJ** – napadel in osvojil mesto Alba Longa, Rimu zagotovi prevlado
 - **ANK MARCIJ** – utrdi in razširi mesto, pristanišče Ostia → razširitev trgovine
 - **TARKVINIJ PRISK** – 1. kralj etruščanskega rodu; svetišče Jupitru, uvedba rimskih iger
 - **SERVIJ TULIJ** – servijansko obzidje – zajema 7 gričev, družbena reforma
 - **TARKVINIJ SUPERBUS OŠABNI** – tiran, nalaga davke, 509 pr. Kr. – izgon

RIMSKA DRUŽBA

- **ROD** – sens → **PLEMIŠKE DRUŽINE** – *familiae* → **DRUŽINSKI POGLAVAR** – *pater familias* **PATRON**
- **10 rodov** → **BRATSTVO** – *kurijs*
- **10 kurij** → **PLEME** – *tribus*

PRVOTNA POLITIČNA UREDITEV

- **Kralj – REX** – vrhovni svečenik, bog, najvišji sodnik, vojskovodja
- **Svet starešin – SENAT – kraljev pomožni organ**
- Ljudstvo se je zbiralo po kurijah v plemenski skupščini in odločalo o vojni in miru ter sprejemalo/zavračalo sklepe kralja in senata
- **PATRICIJI** – premožni potomci uglednih prvotnih naseljencev, vse politične pravice, edini pravi rimski državljani
- **PLEBEJCI** – prebivalci podrejenih okoliških ozemelj; mali posestniki, trgovci, obrtniki; patriciji jim ne dovolijo vključevanja v državne službe in odločati o usodi države;

NASTANEK ARISTOKRATSKE REPUBLIKE

- Nasprotja med patriciji & plebejci so vedno večja, plebejci so zaradi dolgov sužnji in zahtevajo zemljo
- Problem skuša rešiti že 6. kralj → uvede reformo: delitev države na **tribuse**; pet državnih razredov, proletarii → ne spadajo v noben razred
- 509 pr. Kr. – **Junij Brut** – aristokratska republika
- **Centrurijska skupščina:**
 - **MAGISTRATI**
 - **2 KONZULA:** vrhovno vojaško poveljstvo, sodstvo, finance; najvišja neomejena oblast, medsebojni nadzor
 - **8 PRETORJEV:** sodna oblast nad Rimljani; podrejeni konzuloma, neomejena uradna oblast, medsebojni nadzor
 - **CENZORJI:** podrejeni položaj, medsebojni nadzor
- **Tribunska skupščina:**
 - **EDILI:** policijska oblast, tržni nadzor, skrb za svetišča, podrejen položaj, medsebojni nadzor
 - **KVESTORJI:** upravljanje državne blagajne, odrejen položaj, medsebojni nadzor
- **Plebejska- stanovska skupščina:**
 - **LJUDSKI TRIBUNI**
 - **PLEBEJSKI EDILI**
- Nezadovoljstvo plebejcev narašča → začnejo sklicevati lastne skupščine →
- Dosežejo, da smejo imeti 2 svoja zastopnika – **ljudska tribuna**, ki sta s svojima glasovoma lahko ovrgla odločitev, če je bila sprejeta v škodo ljudstva (pravica **VETA** – ugovor, s katerim so lahko zadržali sklepe senata in uradnikov)
- Na željo plebejcev 10 najuglednejših mož napiše zakone → 12 bronastih ploščic
- 367 pr. Kr. – ljudska tribuna zahtevata plebejskega konzula
- 287 pr. Kr. – sklepi plebejskih skupščin dobijo veljavo zakona

ŠIRJENJE RIMSKE OBLASTI

Širjenje proti S in J Apeninskega polotoka

- boj z latinskimi plemeni → sklenitev zavezništva
- 3. stol. pr. Kr. – spor med Rimom in Tarentom (bogato pristanišče), Tarentu pomaga epirski kralj PIR (sloni) → **Pirova zmaga** → zmaga, ki je na koncu postala poraz (Pir svoje prednosti ni uspel izkoristiti zaradi hudih izgub → poraz)

Širjenje v Sredozemlje (Rimljani si hočejo zagotoviti trgovsko prevlado in gospodarski vzpon)

- **1. PUNSKA VOJNA (264 – 241 pr. Kr.):**
 - λ povod: območje Sicilije → Z (Kartažani), V (Grki) → Rimljani izkoristijo spore in podprejo grke → 23 letni boj za prevlado na Siciliji
 - λ v pomorskih bitkah premagajo Kartažane → izsilijo mirovno pogodbo (Kartagina se zaveže, da ne bo plula v rimske vode in napadala rimskih zaveznikov, da bo 10 let plačevala odškodnino, se odrekla zahtevam do Sicilije)
 - λ Sicilija → 1. rimska provinca; Sardinija, Korzika (2. provinca)
 - λ Kartažani v J Španiji – Nova Kartagina → pripravljajo nov udarec proti Rimu
- **2. PUNSKA VOJNA (218 – 201 pr. Kr.)**
 - λ **HANIBAL** – iz Španije, preko Pinerejev, J Francije, Alp vdre v Padsko nižino in premaga Rimljane
 - λ Bitka pri **KANAH** (216 pr. Kr.) – najhujši poraz Rimljanov → izguba zaveznikov
 - λ Rimljani se pod vodstvom **Publija Kornelija Scipiona** izkrcajo v S Afriki → Hanibal se je prisiljen vrniti na pomoč ogroženemu domačemu mestu
 - λ Bitka pri **ZAMI** (202 pr. Kr.) → Scipio porazi Hanibala → sklenitev premirja pod rimskimi pogoji: Španija – rimska provinca; Kartažani morajo plačati vojno odškodnino in izročiti Rimljanom ladjeve ter posesti v Z Sredozemlju.
- **3. PUNSKA VOJNA (149 – 146 pr. Kr.)**
 - λ 146 pr. Kr. – Rimljani oplenijo in požgejo mesto, potresejo sol (da bi tla za vedno postala neplodna)
 - λ ozemlje postane rimska provinca Afrika

Osvojitev Balkana in V Sredozemlja

- v Padski nižini so premagali Grke → rimska provinca Galija
- podredili so si keltske kerne in plemena SZ od Neretve (Histri, Dalmati, Liburni, Japodi)
- 181 pr. Kr. – ustanovijo kolonije Aquileia
- spretno izkoriščajo medsebojne spore
- Makedonija – rimska provinca
- 146 pr. Kr. – porušijo Korint → Grčija postane romska provinca AHAJA
- po zasedbi Grčije pripeljejo v Italijo mnogo umetnin, izobražene Grke, ki kot sužnji postanejo vzgojitelji otrok
- 133 pr. Kr. → Atalos iz Pergama zapusti Rimu svoje kraljestvo → provinca AZIJA → oblast nad sredozemljem → kopenska & pomorska velesila → svetovna država

Rimska vojska

- legionarji razporejeni po **legijah** (4500 mož), ki so razdeljene v 10 **kohort** (600 vojakov). Kohorto sestavljajo **manipuli** (200 legionarjev) → 2 **centuriji**
- **rimska konjenica** – oči vojske (izvidništvo, bočno varovanje, preganjanje bežečih sovražnikov)
- moč temelji na svobodnem kmetu
- sprva služba ni bila plačana → premožnejši sloji, ki so si sami priskrbeli opremo
- 2. stol. pr. Kr. – začnejo plačevati → poklicna vojska → vsi sloji → po 20-30 letih → veterani (zemlja v provinci – nagrada)
- v času miru so se legionarji urili v uporabi orožja, hodili na vojaške vaje; zgradili so večino rimskih cest
- več revnih ljudi se je odločalo za vojsko, ker so bili tako preskrbljeni

Rimska uprava na Apeninskem polotoku

- slonela je na mnogih mestnih občinah, ki so bile do Rima v različnih odnosih:
 - ✿ **RIMSKE DRŽAVLJANSKE KOLONIJE** – prebivalci: rimski državljani z vsemi državljanskimi pravicami in dolžnostmi
 - ✿ **MUNCIPICIJI** – samoupravna mesta, z Rimom so smela trgovati in sklepati pogodbe lokalne navade mest – neokrnjene; "rimski poldržavljeni"
 - ✿ **ZAVEZNIŠKA MESTA** - Rim si jih je pridobil, brez državljanskih pravic, ohranijo svojo avtonomnost; "zavezniki" – prispevati so morali vojake ali ladje

Rimska uprava v Sredozemlju

- Province – osvojena območja v sredozemlju, Mali azijski, S afriki
- Upravo so prevzeli visoki rimski uradniki ali starejši vojaki (1 leto) →
- Sami so določali pravila → izkoriščanje provincialnih območij in prebivalcev
- Vojni davek – **tribut** – bogat vir dohodka
- 1. **SVOBODNA MESTA** s popolno avtonomijo (Sparta, atene) – Rimu niso plačevala davkov, prispevala so vojake in ladje
- 2. **NESVOBODNA MESTA** – obdržala so notranjo samoupravo, plačevala davke, zunajje politično odvisna od Rima

Gospodarske in družbene posledice stalnih vojn

- neprestana osvajanja in vojne so preobrazile rimsko družbo
- mali kmetje → po vrnitvi domov → zapuščena polja, zadolžene posestvo → po nizki ceni prodajo zemljo → vključijo se v **mestni proletariat** → na podeželju so nastajala velikanska posestva – **latifundije**
- "**kruha in iger**" – vodilni politični sloji so si tako pridobili glasove vižolivcev in višji položaj v družbi
- vse bolj se uveljavlja denarno gospodarstvo
- senat – najvišji državni organ
- trgovci – povzdignejo se nad družbo, imejujejo se **vitezi (equites)** → ljudje, ki so imeli veliko denarja (bankirji, bogati, trgovci) → niso mogli priti v senat
- v boju proti nobilom so se (kadar jim je to koristilo) postavili na stran ljudstva

REFORME BRATOV GRAKH (133 – 121 PR. KR)

- ψ brata Grakh (helenistično izobrazena člana nobilitete) sta se najhitreje zavedla resnega položaja v Rimu
- ψ **Tiberius Sempronius GRAKH – 138 pr. Kr.** – ljudski tribun – pripravil predlog za rešitev socialnih problemov
- ψ **Zemljiški zakon** – temeljil na zakonu, ki pravi, da ima vsak državljan 500 jurgov zemlje + 250 za vsakega sina, družinski max – 1000 jurgov
- ψ **Če ima zemlje preveč** → odvzem in razdelitev ljudem brez
- ψ **Triumvirska služba** – imenovana za delitev zemlje (3 možje, 1 leto)
- ψ Zakon je predvideval izplačilo vrednosti imovine, ki jo je zapustil perganski kralj Atal → senatorji ne podpirajo → Tiberij skuša odstaviti sotribuna → kršitev rimske ustave (tribun je nedotakljiv in ga ni mogoče odstaviti) → skupina oboroženih senatorjev gaubije
- ψ **Gaius Sempronius GRAKH – 13 pr. Kr.** – ljudski tribun – skuša nadaljevati bratovo delo, ga maščevati in ne ponoviti njegovih napak
- ψ Obnovil je zemljiški zakon, ponovno vzpostavil triumvirsko službo
- ψ Uzakonil je pravico ljudstva, da odstavi ljudskega tribuna
- ψ S svojimi reformami je skušal pridobiti nižji & srednji sloj družbe
- ψ **Zakon o žitu** – rimski državljani so iz državnih skladišč dobivali žito po nižji ceni
- ψ **Vojni zakon** – vojne olajšave
- ψ **Zakon o osnovanju naselbin** – omogoči, da je 6000 kolonistov dobilo zemljo na območju porušene Kartagine

- ψ **Zakon o sodstvu** – vitezom da pravico, da razsojajo o finančnih nepravilnostih pri upravljanu provinc
- ψ Odvezal je naloge senatu in jih dajal vitezom & ljudski skupščini → nakoplje si nasprotnike → ko je kandidiral tretjič → ni bil izvoljen → senat pooblasti konzula OPIMIJA, da posreduje z vojsko → Gaj pobegne → v strahu, da bi ga našli sužnju naroči naj ga zabode
- ψ Brata sta skušala z reformami rešiti socialni problem imperija
- ψ Z agrarno reformo sta načrtovala izboljšanje položaja kmetov na podeželju, mestnemu prebivalstvu pa zagotoviti osnovna sredstva za preživetje
- ψ Po Gajevi smrti so pobili 3000 njunih privržencev, ohranili so le zakon o sodstvu in žitu, ostale razveljavili
- ψ Zaradi različnih pogledov na reševanje gospodarske, socialne, vojaške krize sta se oblikovali 2 stranki :
 - o **Optimates – najboljši** – stranka plemstva s senatom na čelu → nasprotniki napredka
 - o **Populares – močje ljudstva** – napredek v duhu reform bratov Grakh → postopoma začnejo krojiti usodo rimske države